

**Kalaallit Nunaanni napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut
paaqqutaqarfimmik (hospice) pisariaqartitsisoqarneranik Naalakkersuisut
misissueqqullugit peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut
siunnersuut.**

(Saqqummiisoq: Inatsisartunut ilaasortaq Doris Jakobsen, Siumut)

aamma

**Toqujartortut napparsimmaviannik (hospice) pilersitsiortornissamik Naalakkersuisut
suliaqaqqullugit, Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut**

*(Saqqummiisut: Inatsisartunut ilaasortat Siverth K. Heilmann aamma Knud Kristiansen,
Atassut)*

pillugit

Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliap

ISUMALIUTISSIISSUTAA

Siunnersuutit aappassaaneerpeqarneranni saqqummiunneqartut

Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliap suliarinninnermini kingullermik ukuninnga inuttaqarpoq:

Inatsisartunut ilaasortaq Olga P. Berthelsen, Inuit Ataqaatigiit, siulittaasoq
Inatsisartunut ilaasortaq Debora Kleist, Inuit Ataqaatigiit, siulittaasup tullia
Inatsisartunut ilaasortaq Isak Hammond, Inuit Ataqaatigiit
Inatsisartunut ilaasortaq Justus Hansen, Demokraatit
Inatsisartunut ilaasortaq Knud Kristiansen, Atassut
Inatsisartunut ilaasortaq Ruth Heilmann, Siumut
Inatsisartunut ilaasortaq Malik Berthelsen, Siumut

UKA 2012-imi ulloq 10. oktober 2012-imi siullermeerinerup kingorna ataatsimiititaliap siunnersuutit erseqqinnerusumik misissorsimavai.

Siunnersuutip imarisaa siunertaalu**Siunnersuut UKA 2012/60 pillugu**

Siunnersuuteqartup Kalaallit Nunaanni napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqputaqarfimmik (hospice) pisariaqartitsisoqarneranik misissueqqissaartoqarnissaa siunnersuutigaa. Napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqputaqartarfimmik pilersitsisoqarnissaanik aalajangertoqaratarsinnaanera sioqqullugu misissuinnisaq pineqarpoq.

Siunnersuut UKA 2012/72 pillugu

Kalaallit Nunaanni napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqputaqarfimmik pilersitsinisaq siunertarlugu suliniuteqartoqassasoq siunnersuuteqartut kissaatigaat. Napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqputaqarfik ataaseq siullinneqassaaq, tamatumalu kingorna piffissap ingerlanerani amerlanernik sanasoqassalluni.

Siunnersuutit Inatsisartuni siullermeerneqarnerat

Siunnersuutit siullermeerneqarneranni Naalakkersuisut akissuteqaamminni allannguutissatut siunnersuummik imaattumik saqqummiussaqarput:

Naalakkersuisut peqquneqassapput hospice-mik imaluunniit hospice-mik assingusumik neqerooruteqarnissamat pisariaqartitsinerup misissoqqissaarnissaanik pilersaarummillu UPA 2014-mi saqqummiussillutik Kalaallit Nunaanni toqjartortunut nakkutiginninnissamik aamma paaqputarinnittarnissamik neqeroorutitik qanoq iliorluta aqqiussuussissanersugut.

Kalaallit Nunaanni napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqputaqartarfimmik pilersitsinissamat takorluukkanut aalajangiinissamat tunngavissat piumasqaataasut taamaaliornikkut pissarsiarinissaat Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuuteqarnerminni tunngavilersuutigaat.

Kalaallit Nunaanni napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqputaqarfimmik pilersitsinisaq pillugu misissuinerit aallartinneqarnissaat Siumup annertuumik taperserpaa. Aammattaaq Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaat Siumup soqutigintartut isigaa, taamaattorli misissueqqissaarnerup UPA 2014-imi aatsaat saqqummiunneqarnissaa ingerlaannaq tapersersinnaanagu. Siumut isumaqarpoq misissuineq siusinnerusukkat saqqummiunneqartariaqartoq.

Kalaallit Nunaanni napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqputaqarfimmik imaluunniit tassunga assingusumik pilersitsinissaneq pillugu misissueqqissaarnernik aallartitsisoqassasoq Inuit Ataqtigiit aamma isumaqarput. Inuit Ataqtigiit siunnersuut UKA

2012/72 taamatut isikkoqartillugu tapersersinnaangilaat. Siunnersuutip UKA 2012/60-ip tunngaviatigut isumaa, napparsimasunullu katsorsarneqarsinnaangitsunut paaqputaqarfimmik pilersitsisoqarnissaanik Kalaallit Nunaanni pisariaqartitsinerup tamatuma kingorna misissueqqissaarfigineqarnissaa Inuit Ataqatigiit tapersersornerusinnaavaat. Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaat Inuit Ataqatigiit tapersersinnaavaat, tassami napparsimasunut katsorsarneqarsinnaangitsunut paaqputaqarfimmik Kalaallit Nunaanni pilersitsinissamut takorluukkat aalajangiiffiginissaannut tamakkiisumik tunngavissaqarnissaq tamatuma qulakkiissammagu.

Napparsimasunut katsorsarneqarsinnaangitsunut paaqputaqarfimmik imaluunniit tamatuma assigisaanik neqeroorutaasinnaasumik Kalaallit Nunaanni pilersitsinissamut tunngatillugu misissueqqissaarnissamik takorluukkat Demokraatit taperserneqarsinnaapput. Siunnersuutit UKA 2012/60 aamma UKA 2012/72 taamatut isikkoqartillugit Demokraatit tapersersinnaangilaat, Naalakkersuisuniilli allannguutissatut siunnersuut akuersaarsinnaallugu, tassami allannguutissatut siunnersuutip taassuma peqqissaartumik sulinissamik piumasaqaateqarnermigut, siunnersuutini taakkunani marlunni tunngaviusumik anguniakkat nangillugit suliarineqarnissaat qulakkiissammassuk.

Napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanatik piartortunut paaqputaqarfimmik imaluunniit tamatuma assigisaanik pilersitsinissamut siunnersuutit tunngaviusumik taperserneqarnerat Atassutip assut iluarisimaarpaa. Siunnersuutini taakkunani marlunni naalakkersuinikkut kissaatit takorluukkallu suliarineqarnissaat allannguutissatut siunnersuuteqarikkut qulakkeerneqassasoq Atassut isumaqarpoq, taamaattumillu Atassutip allannguutissatut siunnersuut akuerisinnaavaa.

Ataatsimiititaliap siunnersuutininik suliaqarnera

Ataatsimiititaliap siunnersuutininik suliaqarnerminut atatillugu UKA 2012/60-imut siunnersuutip tunuliaqutai kiisalu Hospice Forumimi pulaarneq pillugu saqqummiussinissaq siunertaralugu itisiliilluni nassuiaateqarnissamut ulloq 19. oktober 2012 siunnersuuteqartoq Doris Jakobsen ataatsimiititaliap aggersarsimavaa. Hospiceforumip nittartagaa uani takuneqarsinnaavoq www.hospiceforum.dk Nittartakkami hospicit pillugit paasissutissat naleqqulluinnartut nassaassaapput.

Ullutsinni hospicit ima nassuiarneqarnerat nittartakkami takuneqarsinnaasoq ilaatigut paasissutissiissutigineqarsinnaavoq: *“Illu napparsimasunut katsorsarneqarsinnaangitsunut piartortunut kiisalu taakku ilaqutaannut paaqputarinninnermik inuunerullu naleqassusuianik neqeroorfiusinnaasoq”*.

Nittartakkami taaneqartumi oqaatigineqarportaaq, *napparsimasunut*

UKA 2012/60 aamma UKA 2012/72

J.nr. 01.25.01/12EM-LABU-00060

J.nr. 01.25.01/12EM-LABU-00072

J.nr. 01.38.01.03-00028

katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfik tassaasoq katsorsaanerup taamaatinneqarsimanerani inuit katsorsarneqarsinnaangitsut anniaataasa nipaallisinnissaat pingaarnerutillugu pimoorusilluni iliuuseqarfik.

Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfimmi suliaqarfiit akimorlugit sulisut ilinniarluarsimasut misilittagaqartullu peqqissaasunit, nakorsanit, timimik sungiusaasunit, palasimit aamma tarnip nakorsaanit, ilaatigullu nerisat pillugit ilisimasalimmit, isumaginninnikkut siunnersortimit aamma nipilersuutit atorlugit peqqissaasunit pitsaalluinnartumik tunngaveqarluni nipaallisaanermik sullissisoqartarpoq. Katsorsarneqarsinnaangitsunut paaqutaqarfimmi piumassutsiminnik sulisut sulianik nalinginnaasunik ingerlataqartut akuttunngitsumik sulisorineqartarput, qinnuigineqartillutillu napparsimasunut ilaqutaasunullu suliassat suliarineqarnissaannut oqaloqatiginnittartutut pulaartartutulluunniit piareersimasarlutik.

Inuunerup naalernerata pitsaasuunissaa pingartinneqarnerpaasarpoq. Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfimmi isumassuineq, paaqqutarinninneq suliaritinnerlu, napparsimasoq ilaqutaasullu isumasiolugit aaqqissuunneqartarpoq. Ulluinnarni isumassuinnermi, paaqqutarinninnermi suliaritinnermilu ilaqutaasut akulerusimasorujussuupput. Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfik taamaalilluni napparsimasumut ilaqutaasunullu atuuppoq. Nittartakkami aamma taaneqarpoq, katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfik sapinngisaq malillugu napparsimmavinnut attuumassuteqassanngitsoq, siunertaasut imminnut akerleriilluinnarneri pissutigerpiarlugit. Napparsimmavinni napparsimasut sapinngisamik piaartumik katsorsarneqarlutillu angerlartinneqartarput. Katsorsarneqarsinnaanngitsunik paaqutaqarfimmi katsorsaaneq ajornarluinnarpoq, siunertaasorlu tassaavoq timikkut tarnikkullu pitsaasunik avatangiiseqarluni ataqqinartumik anniaateqaranilu toqunissaq.

Aammattaaq Cand.psych. Niels Peter Aggerip Kalaallit Nunaanni Nuummi katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfik pillugu nassuiaataa siunnersuuteqartup nassuiaatigaa.

Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfimmik Nuummi pisariaqartitsisoqarnera qularnaateqanngitsoq siunnersuuteqartup oqaatigaa, taamaalillutik piartortut ilaqutaasullu toqu sioqqullugu piffissami kingullermi ataqqinartumik sumiiffissaqarniassammata. Dronning Ingridip Napparsimmavissuani kiisalu Kalaallit Nunaanni napparsimmaviit sinnerini ullumikkut pissutsit taamaatsillugit napparsimasut piartortut uninngasut allat erniartortullu akornanni innanngaveqartariaqartarput, tamannalu naapertuutinngilaq ataqqinaateqaranilu. Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfiup pisariaqartinneqarnera atuuppoq,

milliartornaviangitsorlu siunnersuuteqartup oqaatigaa.

Qallunaat Nunaanni katsorsarneqarsinnaangitsunut paaqutaqarfinni assigiinngitsuni atorfinnut annertuumik qinnuteqartoqartartoq siunnersuuteqartup oqaatigaa. Suliaqarfinni assigiinngitsuni sulisuusut arlallit ilaannakortumik atorfeqartitaapput, kisiannili peqqissaasut pingaarnertut sulisorineqarput.

Kalaallit Nunaanni katsorsarneqarsinnaangitsunut paaqutaqarfimmik pilersitsinermi ilaatigut anniaatinik nipaallisaanermik tapersersuinermillu suliaqarnermi ilinniakkanik ingerlatitseqqittarnerit ilinniagaqaqqinnerillu pisariaqartinneqalissapput. Ilinniakkanik ingerlatitseqqittarnerit ilinniagaqaqqinnerillu maannangaaq aallartinneqarsinnaasut.

Anniaatinik nipaallisaanermik iliuuseqarneq aamma nipaallisaalluni tapersersuineq oqariartaasiupput katsorsarneqarsinnaangitsunut paaqutaqarfiit pillugit siunnersuutinut taakkununga atatillugu pingaaruteqartuusut, taamaattumillu WHO-p anniaatinik nipaallisaanermut iliuitsit pillugit nassuiaataa 2002-meersoq ataatsimiititaliap issuassavaa:

“Anniaatinik nipaallisaalluni iliuitsit siunertaraat napparsimasut ilaqutaasullu nappaammut toqumik kinguneqarsinnaasumut attuumassutilimmut ajornartorsiortut, siusinaarluni suussusersereernikkut, erniinnartumik naliliinikkut aamma anniaatit ajornartorsiutillu allat, timikkut, tarnikkut, eqqarsartaatsikkut anersaakkullu pitsaaliornersigut anniaatillu nipaallisarnersigut, inuunerisa naleqassusaat annertusassallugu”.

Nipaallisaalluni iliuuseqarnermi

- anniaatinik ippigusuutinillu allanik nipaallisaaneq neqeroorutigineqartarpoq
- inuuneq piviusutut toqulu pissusissamisoortutut isigineqartarpoq
- toqup pinasuarnissaa imaluunniit kinguarsarnissaa anguniarneqarneq ajorpoq
- tarnikkut anersaakkullu tunngasutigut isumassorneqarnerit ilaatinneqartarput
- napparsimasoq toqussap tungaanut uummaarissumik atugaqaqqullugu tapersersortimik neqeroorfigineqartarpoq
- napparsimasup napparsimanerata nalaani annaasaqarnermilu aliasuuteqarnermi ilaqutaasunut tapersersorti neqeroorutigineqartarpoq
- suliat akimorlugit suleqatigiikkuutaartumik napparsimasuni ilaqutaasunilu pisariaqartitat, aliasunnerullu nalaani pisariaqartillugu tapersersorneqarneq sapinngisaq malillugu ammaffigineqartarput.
- inuunerup naleqassusaata siuarsarnissaa siunertaavoq, napparsimanerullu nalaani ajunngitsumik aamma kinguneqarsinnaalluni
- napparsimanermi siusissukkut atorneqalersinnaavoq, allanullu atatillugu inuunerup sivitsornissaa siunertaralugu suliaritinnernut, assersuutigalugu kemo imaluunniit

UKA 2012/60 aamma UKA 2012/72

J.nr. 01.25.01/12EM-LABU-00060

J.nr. 01.25.01/12EM-LABU-00072

J.nr. 01.38.01.03-00028

qinngualanerit atorlugit katsorsaanikkut, misissuinerillu timikkut anniaatit pisariusut paasilluarnrunissaannut iliuuseqarfingineqarnissaannullu pisariaqartut ilanngunnerisigut ingerlanneqartarluni

Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqqutaqarfiup nipaallisaalluni iliuuseqarnermut ilaanera erseqqissaatigineqassaaq.

Siunnersuuteqartup Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaat akuersaarpa, piffissaliunneqartorli sivisuallaartutut isumaqarfigalugu. Siunnersuuteqartoq naapertorlugu iliuusissat siunnerfillit pisariaqartullu aallartissinnaanissaannut pisariaqartitsereerlatalu ilisimasaqarpugut.

Ataatsimiititaliap siunnersuummik suliaqarnerminut atatillugu PK-p siulittaasua Inuuti Fleischer, katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqqutaqarfinit misilittagai, taakkunanilu pissutsit annertunerusumik paasisaqarfiginissaat siunertaralugu ataatsimiinnissamut aggersarpa.

Ataatsimiinneq ulloq 25. oktober 2012-imi ingerlanneqarpoq, katsorsarneqarsinnaanngitsunullu paaqqutaqarfimmik imaluunniit assigisaanik neqeroorutiniq pilersitsinissamut tunngatillugu aalajangiussinissamut isummanik pitsaasunik arlalinnik ataatsimiititaliaq pissarsilluni.

Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqqutaqarfimmik imaluunniit assigisaanik pilersitsinissaq Kalaallit Nunaanni pisariaqartinneqartoq, Inuuti Fleischer ataatsimiititaliaq assigalugu isumaqarpoq.

Inuuti Fleischerip ilinniarnnerminut atatillugu Qallunaat Nunaanni katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqqutaqarfimmiinnermini paasisani kiisalu Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi ukiorpassuarni sulinermini misilittakkani oqaluttuarai, tassanilu piartortunut taakkulu qanigisaannut attaveqarneq aamma qanilaarneq sulianut ilaasimapput.

Peqqinnissaqarfimmi sullissinerit kiisalu katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqqutaqarfimmik neqerooruteqarnissaq eqqarsaatigalugu, innuttaasut tamarmik tunngaviatigut assigiimmik pineqarnissaannik assigiimmillu atugassaqartitaanissaannik Inuuti Fleischerip oqaasii ataatsimiititaliap tapersersinnaavai. Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqqutaqarfimmik neqerooruteqalernissami ilinniakkanik ingerlatitseqqittarnerit ilinniagaqaqqinnerillu pisariaqartinneqarnissaat ataatsimiititaliap Inuuti Fleischerip oqarnera assigalugu erseqqissaatigissavaa. Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqqutaqarfik imaluunniit assigisaa,

sulisut ilinniarluarsimasut misilittagaqartullu saniatigut nakorsanik, peqqissaasunik, tarnip nakorsaanik, timigissaasunik, palasinik, nerisat pillugit ilisimasalimmik, isumaginninnikkut siunnersortinik paaqutaqarnermillu sulialinnik allanik, piartortup, qanigisaasa kiisalu taakku inuunerminni atugaannik ilisimasalinnik paasisimasalinnillu sulisoqartussaavoq. Suliaqarfiiit akimorlugit suleqatigiinnerup tamatuma piartortumut qanigisaanullu inuunerup killissaata ataqinassuseqartuunissaanut avatangiisit qulakkiissavai.

Katsorsarneqarsinnaanngitsunut neqerooruteqarnermi piartortup ilaquataasa qaninnerit aamma eqqarsaatigineqarnissaasa pingaassusia ataatsimiititaliap erseqqissaatigissavaa.

Katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfimmiinnissamik neqeroorutip, piartortup illoqarfimmi najugarinngisamini toqunissaanik kinguneqartumik akuersissutigineqarnerani, toqusup illerfiata angallanneqarnissaanik neqeroorut qulakkeerneqartassaaq. Siunnersuutip suliarineqarnerata ingerlaqqinnerani suliassat akisussaaffinnillu agguataarineq ataatsimut isigisumik isumaliutigineqassapput, taamaalilluta ilaqutariit pingaartitaat ileqqorisaallu, piartortup qanigisaasalu isumagineqarneranni attatiinnassagatsigit sernigalugillu. Aammattaaq katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfimmik neqerooruteqarnermi suliassat kiisalu qanigisaasut aliasunneranni oqilisaassinermut tunngasut qanoq sillimaffigineqassanersut eqqarsaatigeqqissaarneqartariaqarput, taamaalilluni pisumi attuumassutilinnit tamanit peqataaffigineqartumik ataqatigiissaakkamillu suliaq ingerlanneqassamat.

Ataatsimiititaliap siunnersuutinik ukuninnga suliaqarsimanini kiisalu sammisaq pingaarutilik una pillugu saqqummiussat pitsaasut oqallinnerillu qujassutigai.

Siunnersuutit aamma allannguutissatut siunnersuutip aningaasaqarnikkut sunniutissai

Aallaqqaammut misissuinerit misissueqqissaarnerillu nangingneqarnerat peqqinnissaqarfimmi allaffissornermut aningaasartuutininut sinaakkutit iluanni pingaarnersiuinikkut ingerlanneqarsinnaasutut isigineqarput.

Ataatsimiititaliap inassutai

Ataatsimiititaliaq ima oqaaseqarpoq:

Naalackersuisunit allannguutissatut siunnersuutip, siunnersuutini marlunni tunngaviumik takorluukkat akuersaarpai. Aallaqqaasiutitut peqqissaartumik periarfissarsiornissat misissueqqissaarnissallu piumasaqaataapput, taamaaliornikkut napparsimasunut katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqutaqarfimmik imaluunniit tamatuma assigisaanik neqeroorutaasinnaasumik Kalaallit Nunaanni pilersitsinissamat tunngatillugu naalackersuinikkut aalajangiinerit sioqqullugit aalajangiinissamat tunngavissat pissarsiarineqassammata.

Misissuinerit misissueqqissaarnerillu pingaarnersiuisoqarpat UPA 2014 sioqqullugu saqqummiunneqarsinnaasut Siumup immikkut pissutissaqartillugu erseqqissaatigaa. Misissuinerit misissueqqissaarnerillu kingusinnerpaamik UKA 2013-imi saqqummiunneqarnissaat Siumup kaammattuutigaa, taamaalilluni katsorsarneqarsinnaanngitsunut paaqqutaqarfimmik pilersitsinissamut imaluunniit assigisaanik neqerooruteqarnissamut siumut isigisumik aalajangiinerit AIS 2014-imut ilanngunneqarsinnaaniassammata

Ataatsimiititaliap isumaqatigiittup Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaat Inatsisartunit akuersissutigineqassasoq inassutigaa.

Ataatsimiititaliap isumaqatigiittup siunnersuutit UKA 2012/60 aamma UKA 2012/72 itigartitsissutigineqassasut inassutigaa.

Taama oqaaseqarluni isumaliutissiissummilu allassimasutut paasinnilluni ataatsimiititaliap siunnersuutit aappasaaniigassanngortippai.

Olga P. Berthelsen,
Siulittaasoq

Debora Kleist

Isak Hammond

Justus Hansen

Knud Kristiansen

Ruth Heilmann

Malik Berthelsen